

tiske beslutninger, som vi kunne foretrække, jf. f.eks. Schweiz.

Ønsket om flere folkeafstemninger rejser dog 4 spørgsmål.

Hvis udvidelse af folkeafstemningsmuligheden har som udgangspunkt at øge det folkelige engagement og deltagelse i de politiske beslutningsprocesser, må det logisk betyde, at folket (vælgerne) skal have initiativret til folkeafstemninger.

Folkets initiativret findes ikke i dansk lovgivning i dag. Men den fandtes tidligere i forbindelse med skolenedlæggelser. Muligheden blev indført i 1958 på baggrund af et forslag fra Venstre fremsat i 1956 for at undgå, at skoler blev nedlagt af kommunalbestyrelser hen over hovedet på befolkningen. Muligheden blev afskaffet i 1988 på baggrund af et forslag fra den daværende undervisningsminister Bertel Haarder. Årsagen hertil var bl.a. et ønske fra Kommunernes Landsforening, der fandt, at en lokal befolknings ønsker om at undgå en skolenedlæggelse kunne komme på tværs af kommunens behov for besparelser på skoleområdet.

Muligheden for folkeafstemning i forbindelse med skolenedlæggelser var udtryk for ægte folkevilje. En kvalificeret del af skoledistriktets vælgere kunne ved deres underskrift forlange en skolenedlæggelse sendt til folkeafstemning, og skolenedlæggelsen kunne ikke gennemføres i samme valgperiode, hvis et kvalificeret flertal af skoledistriktets vælgere stemte nej.

Da reglen blev afskaffet i 1988, stemte SF som det eneste parti imod. Og da SF i 1990 foreslog reglen med visse justeringer genindført, fik SF kun delvis støtte fra Kristeligt Folkeparti. Alle andre partier i Folketinget var imod. Det viser noget om hulheden, når partier taler smukt om ønsket om flere folkeafstemninger. Folkeafstemninger er gode nok, men folket skal så ved folkeafstemninger helst mene det, partierne selv mener.

Derimod er vejledende folkeafstemninger reelt ikke nogen udvidelse af demokratiet. De har først og fremmest til formål at fritage de valgte politikere for ansvaret eller at give politikerne billige point ved at sende populære sager til folkeafstemning.

Da et flertal i Folketinget i 1986 sendte EF-pakken til folkeafstemning, skyldtes det først og fremmest, at nogle af Folketingets partier – Socialdemokratiet og De Radikale – ikke brød sig om at tage endelig stilling, fordi partierne var delt i spørgsmålet.

Anvendelse af folkeafstemninger til magthavernes (i et demokratisk system flertallets eller en præsidents) egen fordel er velkendt og har intet med en udvidelse af demokratiet at gøre. Den slags folkeafstemninger er bl.a. blevet anvendt imod de folkevalgte.

Det var det, Napoleon III gjorde i Frankrig i forrige århundrede, og det var det, de Gaulle senere benyttede sig af. Og det var til dels også det, Schlüter benyttede sig af, da han foreslog en vejledende folkeafstemning om EF-pakken i 1986. Men gennemførelse af denne folkeafstemning kunne kun lade sig gøre, fordi et flertal i Folketinget tilsluttede sig Schlüters forslag om at sende afgørelsen til folkeafstemning.

Derfor er det svært at se, at folkeafstemninger som et forsøg på at udvide demokratiet og øge det folkelige engagement kan ske ved andet end folkets initiativret.

Hvis udgangspunktet er ønsket om at få større folkeligt engagement, er folkeafstemninger på baggrund af folkeligt initiativ på kommunalt – evt. amtskommunalt – plan mere realistisk og meningsfyldt end folkeafstemninger på landsplan. Der er betydelig mere mening og realisme i at kunne kræve folkeafstemning gennem underskriftsindsamling på kommunalt plan fra f.eks. 10-25 pct. af kommunens vælgere end tilsvarende på landsplan. Uanset dette kunne det dog alligevel være værd at overveje muligheden for folkeafstemning på landsplan på baggrund af et folkeligt initiativ.

Et centralt, men også vanskeligt spørgsmål er, hvilke sager der kan gøres til genstand for folkeafstemning. Der må nødvendigvis fastlægges en afgrænsning af, hvilke sager der henholdsvis kan og ikke kan komme til folkeafstemning. Det skal præciseres på samme måde, som der findes en præcis afgrænsning i grundlovens § 42, stk. 6. Men en sådan afgrænsning er uhyre vanskelig at foretage.

Det siger sig selv, at folkeafstemninger ikke kan vedrøre spørgsmål, der på nogen måde antaster menneskerettighederne, sådan som de f.eks. er nedfældet i grundloven. Det er også klart, at man ikke på f.eks. kommunalt niveau kan afholde folkeafstemninger om spørgsmål, der på nogen måde antaster retssikkerheden, sådan som de findes i de vedtagne love. Der er også brug for yderligere afgrænsninger af, hvilke spørgsmål der kan komme til folkeafstemning på kommunalt niveau, selv om der er tale om kommunale anliggender. Skal det f.eks. ved kommunale folkeafstemninger være muligt at gennemtvinge store kommunale udgifter og nedsætte skatterne?

Skal vælgere fra hele kommunen f.eks. kunne stemme om forhold, der alene vedrører en del af kommunens befolkning? Eller er det kun den del af kommunens vælgere, der berøres direkte af forslaget, der skal kunne deltage i folkeafstemningen, f.eks. i forbindelse med skolenedlæggelser, etablering af en losseplads m.v.?